

Marta STĄPOREK
Politechnika Krakowska
Biblioteka Politechniki Krakowskiej

CROWDSOURCING, SOCIAL MEDIA, LIFESTREAMING – NOWE MOŻLIWOŚCI E-PARTYCYPACJI UŻYTKOWNIKÓW W KSZTAŁTOWANIU ZBIORÓW, ZASOBÓW I USŁUG BIBLIOTEK NAUKOWYCH

Filozofia Web 2.0 przyczyniła się do zmiany sposobu postrzegania Internetu oraz projektowania platform internetowych. Aktualnie coraz większą rolę przypisuje się tzw. kolektywnej inteligencji w zakresie generowania i publikowania treści oraz współtworzenia zasobów Internetu. Crowdsourcing, social media, lifestreaming to zjawiska i narzędzia, umożliwiające efektywną współpracę między biblioteką, a szerokim kręgiem użytkowników – zaangażowanych internautów. W referacie zaprezentowano projekty biblioteczne realizowane w oparciu o crowdsourcing, czyli społeczne uczestnictwo w zadaniach, które do tej pory wykonywane były wyłącznie przez pracowników bibliotek (np. tworzenie i korekta baz danych, transkrypcja czy obróbka zeskanowanych tekstów). Poruszono również kwestie wykorzystania potencjału społecznych mediów i lifestreamingu do promocji, modelowania i modyfikacji zbiorów i funkcjonowania biblioteki zgodnie z preferencjami i oczekiwaniami użytkowników, tak aby jej kształt wynikał z kolektywnej inteligencji.

Wprowadzenie

Web 2.0, termin użyty po raz pierwszy przez Tima O'Reilly'ego¹, odnosi się zarówno do aktywności internautów, którzy chętnie tworzą własne treści oraz zasoby, jak i do technologii internetowych, za pośrednictwem których internauci owe treści i zasoby prezentują i publikują. Platformy internetowe Web 2.0 wyposażane są w wiele narzędzi, umożliwiających użytkownikom wymianę informacji, plików, usług bądź aplikacji. Powszechnie dostępne media społecznościowe przyczyniają się do zrzeszania osób o podobnych bądź takich samych kompetencjach, zainteresowaniach, potrzebach i celach w społeczności internetowej, które same dla siebie potrafią zgromadzić, uporządkować i wygenerować odpowiednie informacje, projekty, pomysły, a także rozwiązania pojawiających się problemów. Oferta Internetu w zakresie wzrastającej liczby proponowanych usług i narzędzi, ułatwiających

¹ T. O'Reilly: What is Web 2.0: design patterns and business models for the next generation of software, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://oreilly.com/web2/archive/what-is-web-20.html>

i uatrakcyjniających przepływ informacji i komunikacji, a także multimedialny i interaktywny charakter Internetu przyczyniły się do zmian zachodzących w samym procesie komunikacji. Ta sama informacja prezentowana jest przez różnych autorów, w różnych aspektach, kontekstach i formach, a reakcja na nią jest natychmiastowa, nierzadko spontaniczna i może być wyrażana przez każdego za pośrednictwem wielu kanałów (ang. *lifestreaming*, rozumiany jako permanentny przyływ informacji od wielu osób z różną wiedzą, umiejętnościami, kwalifikacjami, poglądami).

Samych użytkowników Internetu zaczęto nazywać prosumentami, z racji tego, że nie ograniczają się już wyłącznie do konsumowania informacji, biernego jej odbioru, lecz chętnie i aktywnie ją tworzą lub współtworzą (własne zasoby, listy katalogowe, tagi, komentarze, recenzje, opinie) bądź przetwarzają (kopiują, „podają dalej”, tworzą dzieła zależne)². Z racji chaosu, szumu informacyjnego i chęci uporządkowania internetowej przestrzeni użytkownicy tworzą wirtualne społeczności, mające na celu m.in. wzmocnienie jakości, rzetelności i wiarygodności informacji (np. serwisy społecznościowe o charakterze naukowym, tj. ResearchGate³, Academia.edu⁴). Zbiorowa współpraca, współuczestnictwo w tworzeniu nauki, kultury, sztuki, administracji (np. konsultacje społeczne online) przyczyniły się do zjawiska kolektywnej (zbiorowej) inteligencji, określanej również jako mądrość tłumu. Polega ona na „zdolności wirtualnych społeczności do podnoszenia poziomu wiedzy i kompetencji eksperckich ich członków przez współpracę i debaty prowadzone na dużą skalę”⁵. Powszechnie znanymi projektami, w których wykorzystano ową kolektywną inteligencję są Wikipedia czy oprogramowania otwarte, ale coraz chętniej wykorzystują ją również firmy komercyjne i instytucje państwowe do realizowania tzw. projektów crowdsourcingowych⁶. Terminu *crowdsourcing* użył w 2006 r. Jeff Howe⁷, dziennikarz magazynu „Wired”, który opisał to zjawisko jako proces umożliwiający i ułatwiający zdobycie wiedzy, doświadczenia czy zarobienia pieniędzy na zdolnościach.

² B. Jaskowska: Nadal użytkownik czy może już prosument? Biblioteka w kulturze konwergencji. „Bibliotekarz”, nr 4, 2009, s. 2-7.

³ ResearchGate, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.researchgate.net/>

⁴ Academia.edu, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.academia.edu/>

⁵ B. Jaskowska: O kulturze konwergencji słów kilka. „Biuletyn EBIB”, nr 1 (92), 2008, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.ebib.info/2008/92/a.php?jaskowska>

⁶ Wikipedia: List of crowdsourcing projects, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_crowdsourcing_projects

⁷ J. Howe: The rise of crowdsourcing. „Wired”, 14.06.2006, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.wired.com/wired/archive/14.06/crowds.html>

Zjawisko kolektywnej inteligencji zaczęły doceniać i wykorzystywać duże firmy komercyjne, angażując różne grupy społeczne do promowania nowych marek rynkowych, testowania i ulepszania swoich produktów. Duże firmy, jak np. Coca-Cola, Apple, IBM, Google⁸ dostrzegły potencjał mediów społecznościowych, za pośrednictwem których w sposób szybki i bezkosztowy mogą pozyskać informację od swoich konsumentów. Z tych informacji wyłaniały się innowacyjne rozwiązania produktowe. Wykorzystanie crowdsourcingu wpłynęło na zmniejszenie kosztów marketingowych firm, skuteczną promocję, odświeżenie ich wizerunku, również metodą zwrócenia i przyciągnięcia uwagi oraz budowania trwalszych relacji opartych na lojalności konsumentów przez ich angażowanie i mobilizowanie do aktywności na rzecz firmy czy marki⁹.

Definicje crowdsourcingu formułowane były wielokrotnie przez specjalistów propagujących „mądrość tłumu” (np. Daren C. Brabham¹⁰) czy też osoby związane z branżą marketingową (Richard L. Daft, Paul Boutin, Susum Ogawa, Frank T. Piller) bądź informatyczną (Maja Vukovic, Jim Laredo, Sriram Rajagopal)¹¹. Zwięzła definicja crowdsourcingu autorstwa Claudii Pelzer została przetłumaczona na język polski: „Crowdsourcing to neologizm powstały z połączenia angielskich wyrazów: *crowd* – tłum i *outsourcing* – korzystanie z zasobów zewnętrznych. Proces ten wywodzi się z sektora swobodnej innowacji i opisuje outsourcing zadań i procesów twórczych do mas użytkowników Internetu. W ramach crowdsourcingu wyróżnia się wiele kategorii, takich jak: *crowdfunding* (wspólne finansowanie projektu przez społeczność), *co-creation* (współtworzenie, wspólne wykonywanie pracy twórczej przez społeczności) i *microtasking* (wykonywanie przez społeczność drobnych zadań wchodzących w skład większego projektu, np. rozpoznawania tekstu)”¹².

Tytułem uzupełnienia cytowanej definicji, warto zasygnalizować złożoność zjawiska crowdsourcingu przez wypunktowanie dodatkowych jego aspektów, takich jak otwarte innowacje, kreatywność społeczna, partycypacja społeczna, zjawisko

⁸ Ch. McNamara: 9 of the world's top 10 brands are crowdsourcing, [in:] Crowdsourcing.com – The Industry Website, 06.05.2013, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.crowdsourcing.org/editorial/9-of-the-worlds-top-10-brands-are-crowdsourcing/25739>

⁹ M. Szpunar: Współczesny konsument – pasywny, czy aktywny prosument? [w:] Z. Zieliński (red.): Rola informatyki w naukach ekonomicznych i społecznych. Innowacje i implikacje interdyscyplinarne. Wyższa Szkoła Handlowa im. B. Markowskiego, Kielce 2009, s. 67-74.

¹⁰ D.C. Brabham: What is crowdsourcing? [in:] Crowdsourcing – a blog about the research and practice of crowdsourcing, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://essentialcrowdsourcing.wordpress.com/overview/>

¹¹ A. Ludzis-Tudorov: Pojęcie crowdsourcingu w dyskursie. Pomiędzy kulturą a technologią. „NEWSFix Magazine”, 19.05.2011, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.newsfix.pl/index.php/2011/05/19/pojecie-crowdsourcingu-w-dyskursie-pomiedzy-kultura-a-technologie/>

¹² J. Kasprzycki-Rosikoń, J. Piątkowski (red.): Crowdsourcing. Jak angażować konsumentów w świat marek. Wydawnictwo Helion, Gliwice 2013, s. 5.

dzielenia się wiedzą, otwarta nauka czy działanie na skalę globalną, które doczekały się już wielu opracowań. Crowdsourcing przybiera różne formy – inicjatywy jednorazowe bądź działania cykliczne realizowane przy wykorzystaniu specjalistycznych, internetowych platform, np. Galaxy Zoo (<http://www.galaxyzoo.org/>), Amazon Mechanical Turk (<https://www.mturk.com/mturk/welcome>), InnoCentive (<http://www.innocentive.com/>), SodaHead (<http://www.sodahead.com/>) czy polskie platformy Sprinet (<https://sprinet.pl/>) i MillionYou (<http://millionyou.com/>).

Rys. 1. Crowdsourcing Industry Landscape

Źródło: Croudsourcing.org, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dokument dostępny w Internecie: <http://www.crowdsourcing.org/editorial/five-signs-that-crowdsourcing-will-cross-the-chasm-in-2013/23920>

Crowdsourcing, powszechnie wykorzystywany w branży marketingowej, znalazł uznanie i zastosowanie w wielu branżach i dziedzinach życia. Stosują go organizacje rządowe, publiczne, instytuty naukowe i badawcze, również archiwa, muzea i biblioteki. Efekty tego typu projektów mogą być zaskakujące. Przykładem jest akcja redakcji dziennika „Village Voice”, która zwróciła się do mieszkańców Nowego Jorku z prośbą o zamieszczanie własnych historii związanych z miastem na platformie The City Writes Itself. Dzięki pięciuset cytatom pochodzącym z platformy i przeniesionym na plakaty powstała wystawa, ciesząca się ogromną popularnością, okrzyknięta wydarzeniem artystycznym miasta. Platforma, na której odnotowano

24 mln odsłon, stała się również inspiracją do stworzenia sztuki teatralnej.¹³ Działania crowdsourcingowe sprawdziły się w sytuacjach kryzysowych – serwis CrowdFlower wykorzystywało w swoich pracach Laboratorium Badań nad Gruźlicą w Harvard School of Public Health¹⁴.

Projekty crowdsourcingowe realizowane przez biblioteki

Zjawisko crowdsourcingu wykorzystują biblioteki, muzea i archiwa.¹⁵ Pierwsze tego typu projekty realizowała w latach 2006-2008 Australijska Biblioteka Narodowa. Internautów zaproszono do przesyłania zdjęć dotyczących Australii, które gromadzono na platformie Flickr w dwóch kolekcjach tematycznych – „Australia Day” oraz „People, Places and Events”. Użytkownicy przesyłali zdjęcia wraz z ich opisami, a powstały w ten sposób zasób połączono z powstającą równolegle kolekcją, tworzoną przez australijskie instytucje, których celem była ochrona dziedzictwa kulturowego (projekt „Picture Australia”).

Australijska Biblioteka Narodowa wykorzystwała ponownie potencjał użytkowników przy realizacji projektu „Australian Newspapers Digitisation Program”. Tym razem internautów zaangażowano do zdalnej korekty i identyfikacji tekstu zeskanowanych gazet, opublikowanych w Australii w latach 1803-1954. Równocześnie użytkownicy otrzymali możliwości etykietowania i komentowania artykułów i ich fragmentów, dzięki czemu zasoby wzbogacone zostały o informacje dotyczące treści opisywanych w artykułach czy stanu fizycznego korygowanych dokumentów¹⁶.

Zasoby zgromadzone i opracowane w ramach wspomnianych powyżej projektów zostały przeniesione w 2008 r. na nową platformę internetową Australijskiej Biblioteki Narodowej – Trove (<http://trove.nla.gov.au/>). Aktualnie serwis zapewnia dostęp do 369 477 639 zasobów online, poświęconych Australii i Australijczykom (książki, zdjęcia, gazety historyczne, nagrania dźwiękowe i filmowe, mapy, archiwalia i in.).

¹³ P. Luty: Kreatywność tłum. „Forbes”, 12.06.2013, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.forbes.pl/crowdsourcing-kreatywnosc-tlumu,artykuly,156657,1,1.html>

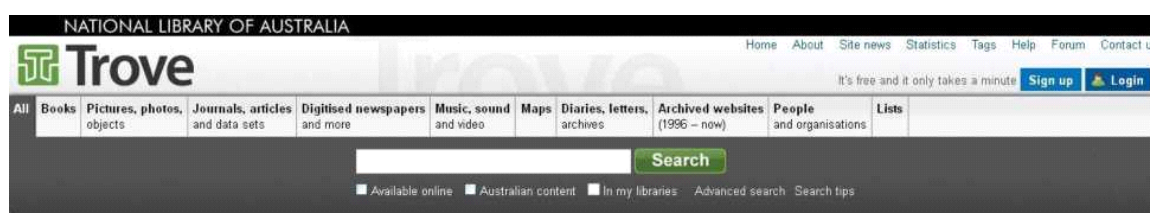
¹⁴ B. Wachowicz: Crowd-Flower – crowdsourcing na miarę Harvardu, [w:] Ideria – blog o marketingu, reklamie i innowacji, 07.11.2012, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://blog.ideria.pl/lang/pl/crowdflower-%E2%80%93-crowdsourcing-na-miare-harvardu/>

¹⁵ Zob.: K. Nowak: Dzieci z łódzkiego getta – otwarty projekt badawczy. „Historia i media”, 20.11.2012, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://historiaimedia.org/2012/11/20/dzieci-z-lodzkiego-getta-otwarty-projekt-badawczy/>; Otwarte zabytki, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://otwartzabytki.pl/>

¹⁶ R. Holley: Many hands make light work: public collaborative OCR text correction in Australian Historic Newspapers, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: http://www.nla.gov.au/ndp/project_details/documents/ANDP_ManyHands.pdf

We wrześniu 2013 r. serwis odwiedziło 1 906 309 osób, w tym ok. 55,6% osób z Australii (1 059 622 osób).¹⁷ Statystyki dostępne na stronie serwisu odnotowują satysfakcjonujące wyniki (stan na 08.10.2013 r.):

- 57752 newspaper text corrections today,
- 1183 images from users this month,
- 13527 items tagged this week,
- 1116 comments added this month,
- 244 works merged or split this month,
- 937 lists this month.

Information about Trove user: JohnWarren

View user profile in the Trove forum

Tags	Recent comments	Text corrections	Recent merge/splits	Lists																						
<p>Text corrections 2,150,507 lines corrected.</p> <p>Corrections by month</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Month</th> <th>Lines corrected</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>October 2013</td><td>24,738</td></tr> <tr><td>September 2013</td><td>55,069</td></tr> <tr><td>August 2013</td><td>59,983</td></tr> <tr><td>July 2013</td><td>69,277</td></tr> <tr><td>June 2013</td><td>63,156</td></tr> <tr><td>May 2013</td><td>65,275</td></tr> <tr><td>April 2013</td><td>62,426</td></tr> <tr><td>March 2013</td><td>55,380</td></tr> <tr><td>February 2013</td><td>76,096</td></tr> <tr><td>January 2013</td><td>54,488</td></tr> </tbody> </table>					Month	Lines corrected	October 2013	24,738	September 2013	55,069	August 2013	59,983	July 2013	69,277	June 2013	63,156	May 2013	65,275	April 2013	62,426	March 2013	55,380	February 2013	76,096	January 2013	54,488
Month	Lines corrected																									
October 2013	24,738																									
September 2013	55,069																									
August 2013	59,983																									
July 2013	69,277																									
June 2013	63,156																									
May 2013	65,275																									
April 2013	62,426																									
March 2013	55,380																									
February 2013	76,096																									
January 2013	54,488																									
<p>Hall o' fame ranking</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Rank</th> <th>Corrector</th> <th>Lines corrected</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>1</td><td>JohnWarren</td><td>2,150,507</td></tr> <tr><td>2</td><td>annmanley</td><td>1,890,049</td></tr> <tr><td>3</td><td>NeilHamilton</td><td>1,237,961</td></tr> <tr><td>4</td><td>John.F.Hall</td><td>1,180,513</td></tr> <tr><td>5</td><td>maurielyn</td><td>1,151,428</td></tr> </tbody> </table>					Rank	Corrector	Lines corrected	1	JohnWarren	2,150,507	2	annmanley	1,890,049	3	NeilHamilton	1,237,961	4	John.F.Hall	1,180,513	5	maurielyn	1,151,428				
Rank	Corrector	Lines corrected																								
1	JohnWarren	2,150,507																								
2	annmanley	1,890,049																								
3	NeilHamilton	1,237,961																								
4	John.F.Hall	1,180,513																								
5	maurielyn	1,151,428																								

Rys. 2. Trove – serwis Australijskiej Biblioteki Narodowej: aktywność użytkownika w zakresie korekty artykułów

Źródło: Trove, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://trove.nla.gov.au/>

Fińska Biblioteka Narodowa we współpracy z firmą Microtask wykorzystwała społeczność internetową do realizacji projektu „Historical Newspaper Library of The National Library of Finland”, którego celem była ochrona fińskiego dziedzictwa kulturowego, zapisanego w dokumentach, zgromadzonych w bibliotece. Korekta historycznych materiałów, pochodzących z XVIII-XX w., w tym pokaźna kolekcja

¹⁷ Trove: Thread – Australian visits to Trove for September 2013, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <https://trove.nla.gov.au/forum/showthread.php?1606-Australian-visits-to-Trove-for-September-2013>

zeskanowanych artykułów prasowych, odbywała się dzięki internetowym wolontariuszom, pracującym na internetowej platformie DigiTalkoot. Twórcy projektu uatrakcyjnili pracę, włączając w żmudny proces korektorski elementy rywalizacji. Opracowano dwie gry online – Mole Hunt (Myyräjahti) oraz Mole Bridge (Myyräsilta)¹⁸. Wolontariusze, bawiąc się, sprawdzali poprawność zeskanowanych tekstów. Bohaterem gier był krecik, którego należało przeprowadzać bezpiecznie przez kolejne poziomy gry, przepisując słowa wyświetlane w pierwotnej formie skanu i korygując niepoprawne formy (słowa budowały mosty, po których poruszał się krecik). W projekcie, zakończonym w listopadzie 2012 r. wzięło udział 110 tys. wolontariuszy, którzy skorygowali łącznie ponad 8 mln słów. Fińska Biblioteka Narodowa podjęła decyzję o kontynuowaniu prac związanych z digitalizacją materiałów archiwalnych, przy współpracy z internetowymi wolontariuszami – nowy projekt crowdsourcingowy – „Kuvataalkoot” (http://www.digitalkoot.fi/index_en.html).

Rys. 3. How to play Mole Bridge?

Źródło: YouTube, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.youtube.com/watch?v=9-W9cf9u9Qw>

Podobne projekty, w które zaangażowano użytkowników do korekty zeskanowanych kolekcji artykułów, realizowały instytucje i biblioteki Stanów Zjednoczonych:

¹⁸ Zob.: YouTube: How to play Mole Bridge?, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.youtube.com/watch?v=9-W9cf9u9Qw>; YouTube: How to play Mole Hunt?, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.youtube.com/watch?v=G7gXkdSPXWQ>

- Citizen Archivist Dashboard – The National Archives (<http://www.archives.gov/citizen-archivist/>),
- California Digital Newspaper Collection (CDNC) – Center for Bibliographical Studies and Research (CBSR) at the University of California (<http://cdnc.ucr.edu/cgi-bin/cdnc>),
- DIY History – University of Iowa Libraries' (<http://diyhistory.lib.uiowa.edu/>);
- The Virginia Newspaper Project (VNP) – Libray of Virginia (<http://viriniachronicle.com/>),
- Tennessee Newspapers Digitization Project (TSLA) – University of Tennessee Libraries and the Tennessee State Library and Archives (<http://www.lib.utk.edu/tndp/>),
- Cambridge Public Library's Historic Cambridge Newspaper Collection – Cambridge Public Library (<http://cambridge.dlconsulting.com/>).

Biblioteka Kongresu w 2008 r. we współpracy z serwisem społecznościowym Flickr rozpoczęła realizację projektu crowdsourcingowego pod nazwą „The Commons”. Na platformie Flickr – umożliwiającej gromadzenie, udostępnianie i komentowanie zdjęć – opublikowano ok. 3 tys. fotografii, pochodzących ze zbiorów biblioteki. Użytkownicy platformy mieli możliwość dodawania do zdjęć komentarzy i tagów, które mogłyby pomóc w zidentyfikowaniu osób, zdarzeń i miejsc. W pierwszym dniu upublicznienia kolekcji użytkownicy skomentowali 500 zdjęć i dodali 4 tys. tagów. Za ich sprawą zidentyfikowano fotografie przedstawiające uroczystość związaną z prezydenturą Abrahama Lincoln¹⁹.

Powodzenie tego projektu przyczyniło się do otwarcia dla publiczności kolejnej kolekcji fotografii, pochodzących z Biblioteki Kongresu. W projekcie „Civil War Faces”, uruchomionym w 2012 r., umożliwiono użytkownikom komentowanie zdjęć żołnierzy i ich rodzin z okresu wojny secesyjnej. Obecnie Biblioteka Kongresu na platformie społecznościowej Flickr udostępnia użytkownikom 19712 zdjęć w 27 kolekcjach tematycznych (stan na 09.10.2013 r.)²⁰.

Do pilotażowego projektu Flickr (<http://www.flickr.com/commons/>) dołączyły kolejne instytucje – biblioteki, muzea i archiwa (m.in. National Library of Sweden, National Archives of Estonia, National Library of Australia, The Royal Library – Dania, National Library of Ireland, National Library of Scotland, The National

¹⁹ M. Raymond: Meanwhile, about those Abraham Lincoln inauguration photos, [in:] Library of Congress Blog, 18.01.2008, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://blogs.loc.gov/loc/2008/01/meanwhile-about-those-abraham-lincoln-inauguration-photos/>

²⁰ Flickr: The Library of Congress photosests, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: http://www.flickr.com/photos/library_of_congress/sets/

Archives UK, The U.S. National Archives, Swedish National Heritage Board, National Library of New Zealand). Dzięki zaangażowaniu społeczności Flickr, wyselekcjonowane zdjęcia (aktualnie 288.192 zdjęć) ze zbiorów 73 instytucji dbających o zachowanie dziedzictwa kulturowego są nie tylko prezentowane i polecane szerokiej rzeszy internautów (zalogowani użytkownicy mogą oznaczać zdjęcia jako ulubione), ale również bywają wzbogacane o nowe treści (komentowanie) czy słowa kluczowe (tagowanie)²¹.

Biblioteki naukowe realizują również projekty crowdsourcingowe w zakresie georeferencji zdigitalizowanych map. British Library, mająca jedną z największych kolekcji map historycznych (4,5 mln map), w 2012 r. rozpoczęła pilotażowy projekt realizowany we współpracy z internautami z terenu Wielkiej Brytanii, polegający na dodawaniu zdigitalizowanych map historycznych, np. topograficznych, wojskowych, planistycznych itp. (<http://www.bl.uk/maps/georefabout.html>). Internauci, którzy włączyli się do projektu wykorzystywali interaktywne narzędzie Georeferencer (firmy Klokkan Technologies), bazujące na aplikacji Google Earth. Praca wolontariuszy sprowadzała się do zaznaczania tych samych, charakterystycznych punktów na mapie historycznej oraz równocześnie na mapie współczesnej. Już w pierwszym tygodniu trwania projektu internauci dokonali georeferencji 724 map (w sumie do projektu wytypowano 2400 map, pochodzących m.in. z kolekcji The Ordnance Surveyors' Drawings, Crace Collection of maps of London i King George III's Topographical Collection). Crowdsourcingowe projekty w zakresie georeferencji map historycznych realizowane są również przez Bibliotekę Morawską w Brnie – Georeferencer (<http://www.georeferencer.org/>) czy New York Public Library – NYPLMap Warper (<http://maps.nypl.org/warper/>). Uczestnicząc w bibliotecznych projektach związanych z georeferencją map, użytkownicy przyczyniają się do zwiększenia widoczności tych zasobów w sieci, zwiększają szanse ich wyszukiwania czy też możliwości analizy, porównań i integracji z innymi mapami, stanowiącymi zasoby Google Maps i Google Earth.

Nietypowym pomysłem wykorzystania crowdsourcingu jest projekt „Yiddish Translation” (http://transcribe.lib.warwick.ac.uk/yt/index.php/Main_Page), realizowany przez Cornell University in Ithaca i The University of Warwick in Coventry. Internetowi wolontariusze anglojęzyczni, znający równocześnie język jidysz, proszeni są tu o przetłumaczenie ponad 1,5 tys. stron czasopism i gazet, publikowanych dla

²¹ Flickr: Flickr Commons Stats, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.whatsthatpicture.com/flickr/commons-stats.php>

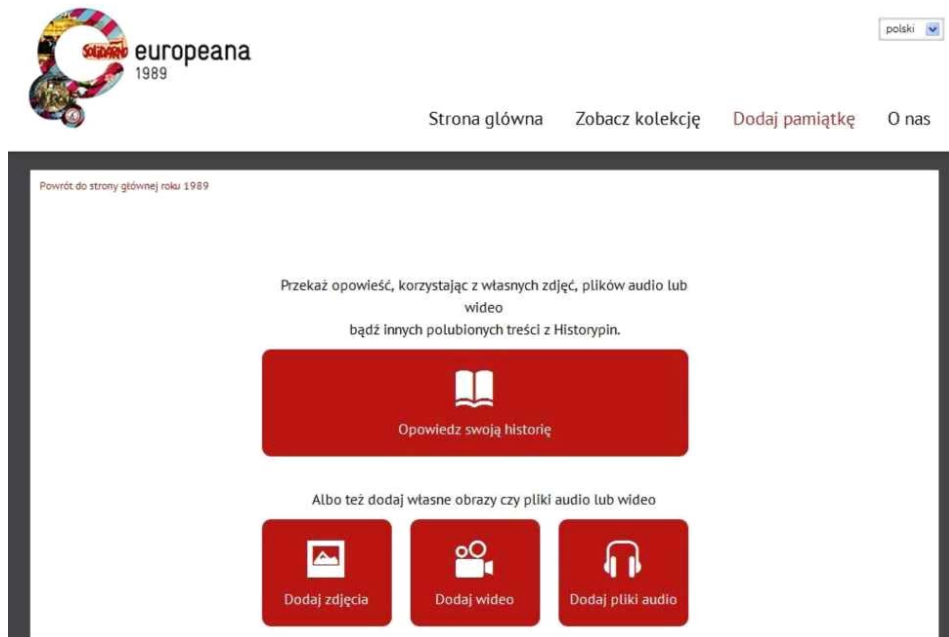
robotniczej klasy żydowskich emigrantów, osiedlonych w Londynie i Nowym Jorku pod koniec XIX i na początku XX w. Projekt realizowany jest przy użyciu oprogramowania MediaWiki.

Projekty crowdsourcingowe proponowane użytkownikom przez biblioteki nie ograniczają się wyłącznie do korekty zdigitalizowanych obiektów. Biblioteki proponują użytkownikom narzędzia i serwisy, umożliwiające publikowanie i trwałe archiwizowanie własnych zasobów cyfrowych. Projekt adresowany do szerokiego grona użytkowników był realizowany od lipca 2010 r. do czerwca 2011 r. przez British Library projekt „UK SoundMap” (http://britishlibrary.typepad.co.uk/archival_sounds/uk-soundmap/). Celem było utworzenie otwartego archiwum dźwiękowego, którego zasoby stanowiły nagrania przesłane przez wolontariuszy. Odgłosy pochodzące ze środowiska naturalnego, z domu, pracy, nagrywane były w przeważającej większości telefonami komórkowymi. W ciągu roku 350 osób przesłało 2 tys. nagrań odgłosów.

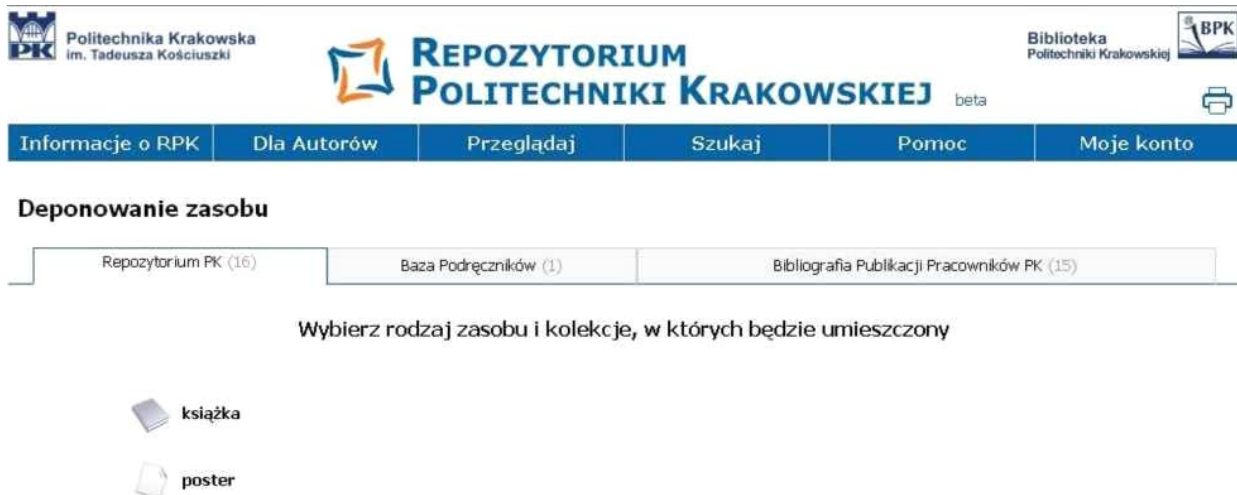
Inny przykład stanowi inicjatywa biblioteki Europeana, która w czerwcu 2013 r. zainaugurowała projekt „Europeana 1989” (<http://www.europeana1989.eu/pl>). Internauci siedmiu krajów Europy Środkowo-Wschodniej (Polska, Litwa, Łotwa, Estonia, Czechy, Niemcy i Węgry) mogą udostępnić w zdigitalizowanej formie pamiątki związane z końcem lat 80. – przedmioty, filmy, zdjęcia, nagrania, spisane opowieści i wspomnienia. Projekt realizowany jest w związku z przypadającą 25. rocznicą wydarzeń z 1989 r., stanowiących przełom polityczny i gospodarczy Europy środkowowschodniej. Projekt „to zakrojona na szeroką skalę próba pozyskania prywatnych zasobów archiwalnych, do których trudno dotrzeć instytucjom pamięci. [...] Idea budowania archiwum na podstawie zbiorów pozainstytucjonalnych, prywatnych, nieformalnych, tworzonych oddolnie może pozwolić historykom uzupełnić zasoby źródłowe dotyczące 1989 r.”²².

Do działań crowdsourcingowych zaliczyć można także aktywność społeczności naukowej i akademickiej, dzięki której rośnie liczba wiarygodnych zasobów o charakterze naukowo-badawczym, dydaktycznym i edukacyjnym, zdeponowanych w instytucjonalnych i dziedzinowych repozytoriach. Biblioteka Politechniki Krakowskiej (PK) od 2009 r. realizuje projekt SUW – Zintegrowany System Wymiany Wiedzy i Udostępniania Akademickich Publikacji z Zakresu Nauk Technicznych (<http://suw.biblos.pk.edu.pl/>). Opracowana internetowa platforma umożliwia społecz-

²² M. Wilkowski: Oddolne archiwum przełomu: Europeana 1989. „Historia i media”, 03.06.2013, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://historiaimedia.org/2013/06/03/oddolne-archiwum-przelomu-europeana-1989/>

Rys. 4. Europeana 1989 – możliwość deponowania skanów pamiętek i wspomnień z lat
 Źródło: Europeana, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.europeana1989.eu/pl>

Rys. 5. Platforma internetowa projektu SUW Biblioteki Politechniki Krakowskiej
 Źródło: Repozytorium Politechniki Krakowskiej, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie:
<https://suw.biblos.pk.edu.pl/>

ności akademickiej PK deponowanie zasobów pełnotekstowych różnego typu – publikacji, materiałów nieopublikowanych, fotografii, prezentacji itp. Od 2014 r. planowane jest udostępnienie dla pracowników PK opcji deponowania danych bibliograficznych do jednego z modułów systemu – Bibliografii publikacji pracowników naukowych PK (deponowanie za pośrednictwem formularzy online, opracowanych dla poszczególnych typów publikacji). System SUW można uznać za przykład mikrocrowdsourcingu, z racji tego, że ograniczony jest do społeczności

użytkowników Biblioteki PK. Platforma internetowa umożliwia logowanie, dodawanie i komentowanie zasobów wyłącznie tym użytkownikom, którzy zarejestrowani są w systemie bibliotecznym. Użytkownicy Internetu mogą przeglądać wszystkie metadane zasobów oraz pełne teksty tych, dla których autorzy określili wolne licencje (CC).

W Polsce crowdsourcing jest stosunkowo nowym zjawiskiem. Doświadczenia firm i instytucji, w tym bibliotek, które zdecydują się na tę formę pracy z użytkownikiem w przyszłości pozwolą zestawić ogół jego zalet i wad oraz określić zadania i procesy, które można, warto, a nawet trzeba przekierować na użytkowników. Dotychczasowi zwolennicy zwracają uwagę na korzyści crowdsourcingu, wynikające z możliwości zwiększenia liczby rozwiązań/pomysłów danego problemu/projektu, zmniejszenia wydatków i ilości czasu na realizację zadania przez włączenie w niego wielu osób, budowanie swoistej relacji z osobami zaangażowanymi w projekt, a równocześnie dawanie im poczucia udziału w tworzeniu czegoś nowego oraz oddziaływanie na ich ambicje i potrzeby samorealizacji²³. Osoby krytykujące zjawisko zwracają uwagę na fakt, że każdy uczestnik projektu crowdsourcingowego oznacza zgodę na udział w nim różnych użytkowników – hobbystów, osoby dysponujące większą ilością czasu – niekoniecznie kompetentnych czy wiarygodnych. Wśród wad wymieniane są także brak kontroli nad zaangażowanymi w projekt osobami w zakresie wyznaczania im kolejnych zadań i stawianiu wymagań oraz brak możliwości narzucania ram czasowych. Kwestią dyskusyjną jest również oszczędnościowa polityka pracodawców, dążących do realizacji niektórych zadań swoich firm drogą crowdsourcingu, z pominięciem pracowników wewnętrznych, którzy mają prawo żądać wynagrodzenia za dodatkowo nałożone na nich obowiązki²⁴.

Web 2.0, obok serwisów crowdsourcingowych, oferuje bibliotekom wiele narzędzi społecznościowych, za pośrednictwem których mogą komunikować się i budować relacje z użytkownikami – serwisy społecznościowe, blogi i mikroblogi, podcasty, kanały filmowe, serwisy typu social bookmarking czy wiki²⁵. Analiza stron internetowych bibliotek naukowych oraz ich profili w serwisach społecznościowych²⁶ pozwala wysnuć wniosek, że biblioteki nie mają jeszcze wypracowanej strategii

²³ K. Królak-Wyszyńska: Mądrość tłumów – dobre praktyki w crowdsourcingu. „E-mentor”, nr 2 (39), 2011, s. 64-68, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: http://www.e-mentor.edu.pl/_pdf/ementor39.pdf

²⁴ B. Wachowicz: Zastosowanie crowdsourcingu w świecie design, [w:] Ideria – blog o marketingu reklamy i innowacji, 12.08.2012, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://blog.ideria.pl/zastosowanie-crowdsourcingu-w-swiecie-design/>

²⁵ G. Gmiterek: Biblioteka w środowisku społecznościowego Internetu: biblioteka 2.0. Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, Warszawa 2012, s. 133-206.

²⁶ Autorka referatu przeanalizowała strony internetowe bibliotek narodowych krajów Unii Europejskiej oraz bibliotek polskich uczelni technicznych.

wykorzystania narzędzi Web 2.0 w sposób, który trwale integrowałby społeczność akademicką, zainteresowaną obopólną i korzystną dla wszystkich stron współpracą i tworzeniem wspólnych wartości. Biblioteki traktują media społecznościowe jak „wirtualny słup ogłoszeniowy”, na którym zamieszczają informacje o swoich instytucjach, usługach czy wydarzeniach, licząc na zainteresowanie anonimowych przechodniów. W ostatnich miesiącach na stronach głównych bibliotek zagranicznych zauważalna jest zmiana organizacji przestrzeni informacyjnej. Na wzór serwisów firm komercyjnych, biblioteki dokonują „segmentacji rynku”, polegającej na podzieleniu użytkowników na grupy (studenci, pracownicy naukowci, nauczyciele, wydawcy, bibliotekarze, dziennikarze) i zaprezentowaniu im odpowiednich, przystosowanych do ich potrzeb informacji, np. zakładki: British Library – Information for (<http://www.bl.uk/>), The University of Sydney Library – Services for (<http://www.library.usyd.edu.au/>), Cambridge University Library – Information for (<http://www.lib.cam.ac.uk/>).

Określenie grup docelowych wydaje się warunkiem koniecznym w odniesieniu do strategii działania w mediach społecznościowych. Pozwala to bowiem wykorzystać media społecznościowe i lifestreaming do skutecznej, natychmiastowej komunikacji i stosownej informacji, adresowanej do konkretnego użytkownika, a także do kreowania wizerunku instytucji użyteczności publicznej i społecznej.

Narzędzia Web 2.0 – w tym serwisy społecznościowe – dają bibliotekom szanse na pozyskanie wiedzy typu *know-what* (poglądy i preferencje użytkowników, ich aktywność, upodobania, przyzwyczajenia), *know-how* (pomysły, innowacje, praktyczne rozwiązania sugerowane bibliotekom, wynikające z rzeczywistych potrzeb, ale także krytyczne opinie) oraz *know-who* (dostosowanie oferty bibliotecznej do poziomu i wymagań poszczególnych grup użytkowników). Biblioteka 2.0 być może znajdzie większe uznanie i zastosowanie w środowisku zawodowym ze względu na nienajlepszą kondycję finansową (stale ograniczane budżety bibliotek), malejącą liczbę zatrudnionych osób i wzrastającą liczbę obowiązków. Póki co „jest pojęciem kontrowersyjnym i niejednoznacznym, dyskusyjne jest też czy oznacza rewolucję, ewolucję czy po prostu nowy etap w bibliotekarstwie i jak szybko, w związku z rozwojem sieci 3.0, zacznie być ono traktowane jako nieadekwatne i przestarzałe. Ze względu na swoje powiązania z określeniem sieć 2.0 ma też głównie konotacje technologiczne, co prowadzi do negowania partycypacyjnej natury współczesnej biblioteki. Do definiowania nowego paradygmatu usług bibliotecznych i odzwierciedlenia tego, co się obecnie dzieje w tych instytucjach znacznie bardziej niż biblioteka 2.0 nadaje się ich zdaniem termin

participatory library, niezależnie jednak od tego, który z nich będzie stosowany, kluczową kwestią pozostaje «uczestnictwo» jako nieodzowny element nowego modelu biblioteki i trend jej długofalowego rozwoju²⁷.

Bibliografia

1. Gmiterek G.: Biblioteka w środowisku społecznościowego Internetu: biblioteka 2.0. Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, Warszawa 2012, s. 133-206.
2. Jaskowska B.: Nadal użytkownik czy może już prosument? Biblioteka w kulturze konwergencji. „Bibliotekarz”, nr 4, 2009, s. 2-7.
3. Kasprzycki-Rosikoń J., Piątkowski J. (red.): Crowdsourcing. Jak angażować konsumentów w świat marek. Wydawnictwo Helion, Gliwice 2013, s. 5.
4. Szponar M.: Współczesny konsument – pasywny, czy aktywny prosument? [w:] Z. Zieliński (red.): Rola informatyki w naukach ekonomicznych i społecznych. Innowacje i implikacje interdyscyplinarne. Wyższa Szkoła Handlowa im. B. Markow-skiego, Kielce 2009, s. 67-74.
5. Academia.edu, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.academia.edu/>
6. Amazon Mechanical Turk, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <https://www.mturk.com/mturk/welcome>
7. Brabham D.C.: What is crowdsourcing? [in:] Crowdsourcing – a blog about the research and practice of crowdsourcing, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://essentialcrowdsourcing.wordpress.com/overview/>
8. British Library – Sound Recordings Blog: UK SoundMap, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: http://britishlibrary.typepad.co.uk/archival_sounds/uk-soundmap/
9. British Library: Georeferencing, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.bl.uk/maps/georefabout.html>
10. California Digital Newspaper Collection, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://cdnc.ucr.edu/cgi-bin/cdnc>
11. Cambridge Public Library, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://cambridge.dlconsulting.com/>
12. Cambridge University Library, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.lib.cam.ac.uk/>
13. DigiTalkoot, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: http://www.digitaltalkoot.fi/index_en.html
14. DIY History, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://diyhistory.lib.uiowa.edu/>
15. Europeana 1989, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.europeana1989.eu/pl>

²⁷ M. Waleszko: W kierunku rozumienia biblioteki partycypacyjnej, [w:] BABIN 2.0 – Bibliografia Analityczna Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej, 15.10.2012, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://babin.bn.org.pl/?p=1534>

16. Flickr: Flickr Commons Stats, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.whatsthatpicture.com/flickr/commons-stats.php>
17. Flickr: The Commons [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.flickr.com/commons/>
18. Flickr: The Library of Congress photosets, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: http://www.flickr.com/photos/library_of_congress/sets/
19. Galaxy Zoo, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.galaxyzoo.org/>
20. Georeferencer, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.georeferencer.org/>
21. Holley R.: Crowdsourcing text correction and transcription of digitised historic newspapers: a list of sites, [in:] Rose Holley's Blog – views and news on digital libraries and archives, 02.04.2013, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://rose-holley.blogspot.com/2013/04/crowdsourcing-text-correction-and.html>
22. Holley R.: Many hands make light work: public collaborative OCR text correction in Australian Historic Newspapers, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: http://www.nla.gov.au/ndp/project_details/documents/ANDP_ManyHands.pdf
23. Howe J.: The rise of crowdsourcing. „Wired”, 14.06.2006, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.wired.com/wired/archive/14.06/crowds.html>
24. InnoCentive, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.innocentive.com/>
25. Jaskowska B.: O kulturze konwergencji słów kilka. „Biuletyn EBIB”, nr 1 (92), 2008, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.ebib.info/2008/92/a.php?jaskowska>
26. Królak-Wyszyńska K.: Mądrość tłumów – dobre praktyki w crowdsourcingu. „E-mentor”, nr 2 (39), 2011, s. 64-68, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: http://www.e-mentor.edu.pl/_pdf/ementor39.pdf
27. Library of Virginia, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://viriniachronicle.com/>
28. Ludzis-Tudorov A.: Pojęcie crowdsourcingu w dyskursie. Pomiędzy kulturą a technologią. „NEWSFix Magazine”, 19.05.2011, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.newsfix.pl/index.php/2011/05/19/pojecie-crowdsourcingu-w-dyskursie-pomiedzy-kultura-a-technologie/>
29. Luty P.: Kreatywność tłumy. „Forbes”, 12.06.2013, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.forbes.pl/crowdsourcing-kreatywnosc-tlumu,artykuly,156657,1,1.html>
30. McNamara Ch.: 9 of the world's top 10 brands are crowdsourcing, [in:] Crowdsourcing.com – The Industry Website, 06.05.2013, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.crowdsourcing.org/editorial/9-of-the-worlds-top-10-brands-are-crowdsourcing/25739>
31. MillionYou, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://millionyou.com/>
32. National Archives, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.archives.gov/citizen-archivist/>
33. National Library of Australia: Trove, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://trove.nla.gov.au/>

34. Nowak K.: Dzieci z łódzkiego getta – otwarty projekt badawczy. „Historia i media”, 20.11.2012, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://historiaimedia.org/2012/11/20/dzieci-z-lodzkiego-getta-otwarty-projekt-badawczy/>
35. NYPL Map Warper, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://maps.nypl.org/warper/>
36. O'Reilly T.: What is Web 2.0: design patterns and business models for the next generation of software, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://oreilly.com/web2/archive/what-is-web-20.html>
37. Otwarte zabytki, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://otwarte.zabytki.pl/>
38. Raymond M.: Meanwhile, about those Abraham Lincoln inauguration photos, [in:] Library of Congress Blog, 18.01.2008, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://blogs.loc.gov/loc/2008/01/meanwhile-about-those-abraham-lincoln-inauguration-photos/>
39. Repozytorium Politechniki Krakowskiej, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://suw.biblos.pk.edu.pl/>
40. ResearchGate, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.researchgate.net/>
41. SodaHead, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.sodahead.com/>
42. Sprinet, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <https://sprinet.pl/>
43. Tennessee Newspapers Digitization Project, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.lib.utk.edu/tndp/>
44. The British Library, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.bl.uk/>
45. The University of Sydney Library, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.library.usyd.edu.au/>
46. Trove: Thread – Australian visits to Trove for September 2013, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <https://trove.nla.gov.au/forum/showthread.php?1606-Australian-visits-to-Trove-for-September-2013>
47. Wachowicz B.: Crowd-Flower – crowdsourcing na miarę Harvardu, [w:] Ideria – blog o marketingu, reklamie i innowacji, 07.11.2012, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://blog.ideria.pl/lang/pl/crowdfLOWER-%E2%80%93-crowdsourcing-na-miare-harvardu/>
48. Wachowicz B.: Zastosowanie crowdsourcingu w świecie design, [w:] Ideria – blog o marketingu reklamie i innowacji, 12.08.2012, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://blog.ideria.pl/zastosowanie-crowdsourcingu-w-swiecie-design/>
49. Waleszko M.: W kierunku rozumienia biblioteki partycypacyjnej, [w:] BABIN 2.0 – Bibliografia Analityczna Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej, 15.10.2012, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://babin.bn.org.pl/?p=1534>
50. Wikipedia: List of crowdsourcing projects, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_crowdsourcing_projects
51. Wilkowski M.: Oddolne archiwum przełomu: Europeana 1989. „Historia i media”, 03.06.2013, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://historiaimedia.org/2013/06/03/oddolne-archiwum-przelomu-europeana-1989/>

52. Yiddish Translation, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: http://transcribe.lib.warwick.ac.uk/yt/index.php/Main_Page
53. YouTube: How to play Mole Bridge?, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.youtube.com/watch?v=9-W9cf9u9Qw>
54. YouTube: How to play Mole Hunt?, [dostęp: 18.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.youtube.com/watch?v=G7gXkdSPXWQ>